

LES ARRELS COLONIALS DEL CONFLICTE A PALESTINA

La tardor de 2005 hauria de ser d'esperança a Palestina. En els anomenats Acords de Ginebra, representants de la societat civil i polítics d'esquerra israelians, junt amb polítics palestins, han proposat una solució final per al conflicte a Palestina que es basa en la creació d'un estat palestí als territoris ocupats per Israel l'any 1967 (Cisjordània, la Franja de Gaza i Jerusalem est). Per poder valorar què representen els acords de Ginebra cal fer diverses puntualitzacions. La Iniciativa de Ginebra és un acord entre israelians i palestins sobre l'estatut final de l'estat de Palestina i les seves relacions amb Israel. Un pas molt positiu és que no es tracta d'una proposta provisional i transitòria com els acords d'Oslo o el Full de Ruta, sinó que té la voluntat de tancar definitivament el conflicte. És veritat que les delegacions israeliana i palestina que van negociar aquest acord per al futur de l'estat palestí no són els governs, però també ho és que no van reunir només membres de la societat civil. La part palestina va negociar amb coneixement de l'ANP, i a les dues delegacions hi havia personalitats molt destacades de la política israeliana i palestina que havien tingut càrrecs fins i tot ministerials.

Per entendre què representa aquest acord cal exposar alguns trets essencials sobre el conflicte i el procés de pau. Des de les conquestes de juny de 1967, el conflicte a Palestina reflexa una desigualtat de poder tan gran entre israelians i palestins que només podem parlar d'una sola veu amb capacitat de decisió. El poder militar, el poder econòmic i la influència sobre les potències, Estats Units la primera, són tan enormement superiors en la part israeliana que l'única arma que queda als palestins és el rebuig a l'ocupació o a una solució imposada. Els palestins ja han renunciat a tornar a les terres de les quals foren expulsats l'any 1948. Llavors foren 800.000 refugiats, avui ells i els seus descendents són més de quatre milions. A tots aquests refugiats ja se'ls ha imposat una solució al conflicte totalment injusta.

Se'ls demana que, en nom del pragmatisme i de la superioritat israeliana, ells renunciïn a les terres que van cultivar i a les cases de les quals encara guarden la clau. Se'ls exigeix que signin la seva renúncia i, és més, que afirmen explícitament que els israelians tenen dret a ocupar aquelles terres i cases.

Els palestins han fet aquesta renúncia terriblement injusta. El que no volen fer és perdre també els territoris ocupats per l'exèrcit d'Israel l'any 1967. Només els queda el rebuig a convertir-se novament en refugiats. Aquest és el rebuig que manifesten cada dia al resistir en unes condicions de vida inhumanes i quan s'arrelen a la terra perquè saben que si la deixen no podran tornar.¹ Però, si els palestins no tenen capacitat de negociació més enllà del rebuig, qui està negociant en el procés de pau? La negociació s'està produint entre els que tenen el poder, i aquests s'han de buscar a Israel i a Estats Units.

La negociació sobre el futur de Palestina enfronta els sectors de la política israeliana i de la política nord-americana que creuen que cal retirar-se dels territoris ocupats per tal de construir la pau, i els que mantenen l'objectiu ideològic de la construcció del Gran Israel a tota Palestina.² Aquest debat no es produeix tan sols a Israel, sinó que es repeteix d'una forma molt semblant a Estats Units. És per aquesta raó que tant a Tel Aviv com a Washington hi trobem decisions i polítiques que poden ser contradictòries.

Els sectors de la societat israeliana que creuen que el colonialisme no té sentit avui en dia no posen en qüestió la colonització i la neteja ètnica fundacionals d'Israel. Igual que la gran majoria de la societat israeliana, continua defensant la idea d'un estat per al poble jueu a Palestina. La mateixa ideologia que, de forma inevitable, implicava la neteja ètnica del territori per tal d'aconseguir que la població fos únicament jueva. Els israelians que critiquen la colonització i la neteja ètnica de 1948 són una ínfima minoria. Els sectors que defensen els Acords de Ginebra no posen en dubte la ideologia sionista, tan

sols posen en dubte que el colonialisme i l'ocupació territorial siguin útils en l'actual marc de globalització del capital, del poder i de les relacions de producció. Al contrari, veuen que el conflicte amb els palestins i els àrabs provoca greus pèrdues econòmiques i dificulta l'atracció de capital i comerç cap a Israel. La força d'aquests israelians es veurà en el suport als Acords de Ginebra, tot i que per ara sembla que són minoria a Israel.

Els sectors de la dreta nacionalista, al contrari, mantenen inalterats els objectius ideològics i expansionistes del sionisme. De forma paradoxal, la dreta ultranacionalista s'ha convertit en l'hereva del nacionalisme laborista del segle xx. Shamir, Netanyahu i Sharon són fills ideològics del sionisme de Ben Gurion, el pare de la pàtria israeliana. Per aconseguir la colonització de tota Palestina cal derrotar per complet la resistència palestina i també els estats àrabs que podrien donar-li suport. Això explica la política dels governs del Likud, sols o aliats amb els laboristes. La repressió i els càstigs terribles sobre la població palestina busquen prendre-li tota la força de resistència i que no pugui continuar rebutjant la solució imposada per Israel. L'ocupació d'Iraq i la pressió sobre Síria serveixen també a aquest objectiu. Cal que cap estat àrab pugui rebutjar la solució israeliana, i això només és possible amb la derrota i la humiliació militar.

Hi ha un tercer sector amb molta força a Israel. És la dreta del laborisme, representada per Barak, Peres i els homes que controlen el partit. El partit laborista continua seguint les pautes que van marcar Ben Gurion i els primers sionistes: ocupar el màxim de territori amb el mínim de població palestina. El 1948 aquesta política es va plasmar en la neteja ètnica. Des de 1967, els governs laboristes han procurat aconseguir el mateix objectiu, però l'expulsió de la població cap a l'exterior ja no era possible perquè l'opinió internacional no ho hauria permès, per la qual cosa la neteja ètnica fou cap a l'interior. La població palestina està cada cop més concentrada en guetos dins l'enorme camp de presoners que són els territoris ocupats, i cada cop hi ha més territori al qual no té accés, destinat als colons jueus o a l'exèrcit israelià.⁵ Aquesta és la política laborista fins a l'actualitat. I la pau que vol el partit laborista avui en dia és l'acceptació d'aquesta situació per part dels palestins: és la pau que van oferir a Camp David l'any 2000. Llavors no fou possible. Els palestins encara la van rebutjar. El govern laborista va entendre que calia castigar-los i debilitar-los més fins obligar-los a acceptar. Va pactar amb el Likud, va participar en el govern de Sharon i va començar a construir el Mur de l'apartheid que defineix les línies de l'ocu-

pació que volen els laboristes com un fet consumat.

El debat a la política nord-americana és el mateix que a Israel. Hi ha uns sectors, que ara estan al govern Bush, que ja el 1996 van aconsellar al Likud que incrementés la repressió sobre els palestins i que no acceptés la negociació sobre la base «terra per pau», ja que segons ells Israel tenia drets sobre tot el territori de Palestina. En el mateix document, aquests consellers nord-americans defensaven que Estats Units havia d'atacar Iraq i Síria per tal d'aconseguir que els palestins i els àrabs acceptessin la realitat del poder i abandonessin la resistència.⁴ El govern de Bush ha seguit els seus consells. Altres sectors de la política nord-americana defensen les posicions dels laboristes israelians i uns pocs defensen les d'aquells que volen acabar amb el conflicte. Els que adopten aquestes posicions no ho fan perquè entenen els drets dels palestins, ho fan perquè creuen que l'interès nacional d'Estats Units passa per establir la política d'Orient Mitjà acabant amb el conflicte a Palestina, però sempre des de la solidaritat amb Israel.

Així, veiem que en aquest debat ara mateix és la posició ultranacionalista del Likud la que té més força en la política israeliana i en la política nord-americana. Però també veiem que hi ha un sector important de la societat israeliana que, per primera vegada des de l'inici del conflicte, ha fet una oferta als palestins que aquests poden acceptar. Aquests israelians han comprès que els és més profitosa la retirada dels territoris ocupats l'any 1967 que mantenir l'ocupació i el procés colonial. A pesar de l'enorme renúncia dels palestins i la injustícia dels Acords de Ginebra, els negociadors israelians van presentar aquest acord com una concessió i una demostració de la generositat israeliana.⁵ Pot ser justa i generosa una proposta que obliga a més de quatre milions de palestins a renunciar a l'aspiració al

Exèrcit israelià patrullant pels carrers d'Hebron. Foto: Mushir Abdelrahman.

retorn a les seves terres i cases? I tot i així, en un esforç de pragmatisme, els palestins han manifestat que estan disposats a signar aquestes renúncies. L'esperança per la pau és que per fi, després de prop de quaranta anys, la retirada de l'exèrcit israelià ja no és tant sols una reivindicació dels palestins, ara és el fort qui fa una oferta que el dèbil pot acceptar.

És possible parlar de generositat israeliana cap als palestins quan es coneix la història del conflicte provocat pel sionisme? La història la fan el temps i els vencedors. En el cas de Palestina, des del mateix inici del conflicte, el context colonial i la influència sionista a Europa i Estats Units van afavorir una interpretació de la història que oblidava el poble palestí i la pèrdua del seu territori i del seu futur polític a conseqüència del colonialisme sionista i britànic. Des de llavors, el primer esforç per a qui vulgui conèixer el problema d'Israel i Palestina ha de ser recuperar la història, no la interpretació que en fan els vencedors, sinó la viscuda pel poble palestí. D'altra manera, si oblidem les arrels del conflicte, mai podrem copsar les injustícies i el dolor soferts pels palestins, i tampoc podrem entendre les terribles renúncies dels palestins que s'amaguen darrere els projectes de pau que estan disposats a acceptar. Per a molts d'ells, la pau significa renunciar a les terres i a les cases que van cultivar i habitar des de temps immemorials. I han d'acceptar que aquells que els van expulsar presentin aquesta pau com un acte de generositat!

Per endinsar-nos una mica en els orígens del conflicte, en primer lloc presentarem d'on sorgeix el sionisme i les seves arrels colonials, després comentarem el procés de colonització de Palestina abans de la guerra de 1948, i, finalment, veurem el moment de l'expulsió de la població palestina, que els àrabs recordaran sempre com la *Nakba* («la Catàstrofe») i els israelians com la guerra fundacional de l'Estat d'Israel.

Antisemitisme a Europa i sionisme

El sionisme és un producte europeu, de les seves ideologies i de les seves contradiccions. El que en el seu moment es va anomenar «la qüestió jueva» no era tal, sinó que es tractava d'una «qüestió europea». A primers del segle XIX, dels dos milions i mig de jueus del món, el 90% era europeu.⁶ El poble jueu era, per tant, majoritàriament la població europea de religió jueva. I «la qüestió jueva» era la persecució a la qual estava sotmesa aquesta població europea, l'antisemitisme producte de les crisis econòmiques europees i del renéixer nacionalista.

L'antisemitisme europeu fou una terrible mostra del fracàs dels ideals liberals de la

Revolució Francesa. La intel·lectualitat jueva, sobretot l'alemanya, havia donat suport a les revolucions liberals de mitjan segle XIX. Però les crisis econòmiques dels anys vuitanta (s. XIX), amb un efecte molt semblant a les crisis dels anys vint i trenta (s. XX), va trencar el liberalisme europeu i va reavivar el nacionalisme i l'antisemitisme. En els moments de crisi, la persecució dels jueus va servir al poder per a desviar el malestar social. Davant les creixents pressions del moviment obrer, cada cop més ben organitzat, el poder va utilitzar, i encara ho fa avui, el nacionalisme per amagar les causes reals del conflicte social. Una causa simbòlica per la qual poder demanar sacrificis i un enemic contra el qual dirigir la ira sempre han estat arguments del poder per legitimar la seva posició quan no pot respondre a les demandes de benestar i de justícia del poble. A l'Europa dels segles XIX i XX, les causes simbòliques foren els nacionalismes i entre els enemics escollits hi havia la població europea de religió jueva. La «qüestió jueva» ajudava a tancar la «qüestió social» en uns moments en els quals les idees de l'esquerra revolucionària estaven guanyant força.

La resposta jueva a l'antisemitisme fou diversa, tot i tenir dues grans dimensions: una minoria es va unir als moviments revolucionaris i la majoria va emigrar, o va posar la seva esperança en poder-ho fer. Abans de l'arribada de Hitler al poder, més de tres milions d'europeus de religió jueva van emigrar de l'Europa oriental i central a Amèrica, la majoria a Estats Units. Prop de mig milió ho va fer a Europa occidental, prop de 100.000 a Àfrica i pocs més de 100.000 a Palestina. Entre 1935 i 1945, la gran majoria dels jueus que van fugir del nazisme es va refugiar a la Unió Soviètica (prop de dos milions), menys a Estats Units (170.000), a Gran Bretanya al voltant de 50.000 i a Palestina pocs més de 200.000.⁷

L'èxode fou la salvació per a molts jueus europeus, però no a Palestina sinó sobretot a Estats Units –fins que la *Quota Act* de l'Administració nord-americana de 1924 va limitar la immigració jueva– i a la Unió Soviètica durant el terrible genocidi nazi. El sionisme, a pesar de ser un producte de l'antisemitisme, mai fou una solució a la persecució ni una resposta a la «qüestió jueva» a Europa, sinó que fou un projecte polític nacionalista i colonial. La majoria de jueus europeus que van poder escapar a l'antisemitisme van trobar la salvació en l'assimilació a les terres d'acollida, on van aconseguir la protecció pels seus drets com a persones i ciutadans. No obstant això, la majoria de ciutadans europeus de religió jueva d'Europa central i oriental no van poder fugir i l'antisemitisme nazi els va conduir als camps d'extermini.

Sionisme i colonialisme

El nacionalisme jueu i el sionisme són fenòmens moderns lligats al context sociopolític d'Europa oriental i central al segle XIX. El sionisme fou una reacció al nacionalisme agressiu de la burgesia que guanyava poder a l'est d'Europa i que va utilitzar l'antisemitisme per afermar el seu control social. No obstant això, el sionisme, al ser una resposta també nacionalista que bevia del mateix pensament, inevitablement va adoptar les mateixes característiques xenofòbiques. Zeev Sternhell lliga el sionisme al nacionalisme «volkista» (de l'alemany *volk*: poble en el sentit de comunitat de sang) d'Europa central i oriental.⁸ És necessari senyalar la incongruència implícita en el sionisme quan utilitza els mateixos arguments ideològics de l'antisemitisme: la identificació de l'Estat –superestructura política– amb la Nació i no amb la ciutadania; la pertinença de l'Estat –territori– a la Nació, amb la qual té un lligam històric i espiritual, i no als seus habitants.

La solució a la «qüestió jueva» era la mateixa que havia adoptat el poble jueu en altres moments de persecució: l'èxode. No obstant, en aquesta ocasió l'èxode tindria un objectiu polític nacionalista:

«Deixem que la sobirania creixi sobre una porció de la terra el suficientment gran per satisfer els correctes requeriments d'una nació (...) la creació d'un nou estat ni és ridícul ni impossible (...) Els governs de tots els països hostigats per l'antisemitisme estaran molt interessats en ajudar-nos a obtenir la sobirania que nosaltres volem (...) la Societat de Jueus negociarà amb els actuals propietaris de la terra, posant-la sota el protectorat dels poders europeus, si no estant d'acord amb el pla».⁹

Theodor Herzl, al proposar una solució nacionalista a la «qüestió jueva» i al manifestar que la «Terra d'Israel» (Palestina) era la llar nacional del poble jueu, donà la raó a aquells que afirmaven que els jueus constituïen un cos estrany a qualsevol altre estat.

«Nosaltres restarem sempre estrangers entre nacions. Aquestes portades per un sentiment d'humanitat i de justícia poden ajudar-nos en la nostra emancipació, però en respectaran mai mentre fem de l'adagi «ubi bene ibi patria» la nostra regla de conducta, o fins i tot una religió, i la situem al zenit dels nostres records nacionals. És possible que el fanatisme religiós deixi de provocar l'odi cap als jueus en els països més avançats culturalment, però rebutjant la Il·lustració i l'educació, el jueu exiliat que negui la seva nacionalitat no es guanyarà mai el respecte de les nacions on ell habita».¹⁰

El sionisme va acceptar i va invertir els valors de la tesi racista de l'alteritat essencial de la condició jueva i de la incompatibilitat entre les nacions. Per al sionisme, l'existència jueva en un societat no jueva és un problema i la solució és la mateixa que de-

fensen els antisemites: la construcció d'una societat jueva separada de la societat gentil. El nacionalisme com a ideologia també tenia la funció de justificar la reclamació del territori on construir l'estat per als jueus. L'esforç sionista per connectar la colonització de Palestina amb el nacionalisme era la base per defensar una teòrica superioritat moral en la reivindicació del territori. El nacionalisme permetia d'amagar la desposseïció de la població que habitava Palestina i la neteja ètnica inevitable. Si es mantenia el debat en el pla ideològic, evitant els drets de les persones, era més fàcil de fer pressió sobre els governs de les potències, sobre la Societat de Nacions i, posteriorment, sobre les Nacions Unides per poder avançar en la colonització sionista de Palestina.

D'una banda, els drets humans dels palestins s'havien de supeditar als drets polítics nacionals del sionisme. D'altra banda, els drets humans dels jueus europeus es van

Jueu ortodox pels carrers de Jerusalem. Foto: Mushir Abdelrahman.

convertir en l'argument essencial per justificar el projecte nacionalista, sense tenir en compte que, com hem vist, ni Palestina ni Israel van ser mai el refugi dels jueus perseguits per l'antisemitisme. Així, veiem que els drets humans de palestins i de jueus es van sacrificar a l'objectiu de la construcció del *Judenstaat*, l'estat dels jueus.

El sionisme fou també fill de la seva època pels llaços directes amb l'imperialisme i l'expansió colonial d'Europa. La unió del nacionalisme jueu i el colonialisme va permetre la construcció d'un estat en territori aliè.¹¹ Herzl era un fervent admirador del colonialisme europeu i dels personatges que van fer fortuna explotant les colònies, com Cecil-Rhodes, i no va dubtar a escriure que «Hem de formar part allà [Palestina] del baluard d'Europa a Àsia, un estandard de la civilització en oposició a la barbàrie».¹² Així, l'objectiu de la colonització de Palestina s'expressa obertament al programa establert pel Primer Congrés Sionista a Basilea el 1897:

«La voluntat del sionisme és crear pel poble jueu una llar a Palestina amb el suport de la llei civil. El Congrés contempla els següents mitjans per tal d'aconseguir aquesta fi: 1. campanya de colonització de Palestina amb agricultors i treballadors industrials jueus (...)»

La política seguida pel moviment sionista cap a la població palestina fou ignorar-la, avançant en la colonització amb el mateix esperit que havia fet possible altres colonitzacions al món. En els pocs casos en què els sionistes tractaren la qüestió de la població autòctona ho van fer seguint l'etern argument colonial: els europeus, jueus en aquest cas, són portadors de la modernitat i de la civilització a uns nadius primitius que no constitueixen una societat amb drets polítics.

La unió del sionisme amb l'imperialisme i el colonialisme europeu era també una arma en mans dels nacionalistes jueus. La política d'apropament a les grans potències era inevitable, ja que si les potències no decidien el futur de Palestina ho faria la població. L'esperança sionista es basava a impedir el dret a l'autodeterminació dels habitants de Palestina, el 90% dels quals era àrab a principis del segle xx i hauria decidit la seva independència en un marc àrab.

La Declaració Balfour fou el primer gran èxit d'aquesta política. L'any 1917, en una mostra clara del que era l'esperit colonial de l'època, el govern britànic, que no tenia cap poder sobre Palestina, afirmava que donaria suport a la creació d'una «llar nacional» per a un poble que no era britànic en un territori que tampoc ho era. La Declaració Balfour s'ha d'entendre en el context del repartiment colonial del Sud i de l'intervencionisme de les potències europees a Orient Mitjà. El moviment sionista havia aconseguit un dels

seus principals objectius, que seria clau en el futur immediat del Mandat britànic sobre Palestina: el reconeixement i el suport de la principal potència mundial de l'època a les seves reivindicacions. La Declaració Balfour tan sols mencionava els drets polítics dels jueus, oblidant els dels àrabs, ja que fer-ho hauria implicat renunciar a la posició britànica de potència colonial a la regió. La població palestina només era mencionada com «les comunitats no jueves», i eren el 90% de la població! Això demostrava de forma clara el menyspreu cap a la població de Palestina i els seus drets.¹⁵

El suport de Gran Bretanya i les grans potències al moviment sionista es va tornar a manifestar a les condicions del Mandat concedit a Gran Bretanya per la conferència de la Societat de Nacions a Sant Remo. El text del Mandat¹⁴ recuperava la Declaració Balfour i la seva intenció d'establir la «llar nacional per al poble jueu» a Palestina, i els palestins es tornaven a veure reduïts a ser «les comunitats no jueves». De fet, els articles del Mandat reflecteixen de forma clara i concreta els seus dos objectius: el control britànic i la colonització sionista. A la pràctica, la política britànica va portar a la creació de l'Agència Jueva i al reconeixement de les organitzacions sionistes com un govern propi de la comunitat jueva a Palestina, amb àmplies competències en tots els àmbits.

Aquest aparell quasi governamental va adquirir una enorme capacitat de control sobre la societat jueva a Palestina i sobre la política de la potència mandatària.¹⁵ Les organitzacions sionistes donaven el vist-i-plau als immigrants, els formaven i els adoctrinaven de forma que hi havia una clara selecció ideològica sionista de la immigració.¹⁶ Aquesta formació de l'esperit nacionalista abastava tota la societat jueva al controlar el sionisme també l'aparell educatiu. Així, el nacionalisme va impregnar totalment la societat jueva a Palestina i es va convertir en el principal factor de cohesió fins i tot abans de la constitució de l'estat d'Israel. El control sionista va permetre de crear un missatge únic i alimentar els mites fundacionals que avui encara justifiquen la colonització de Palestina. El preu fou una societat acrítica cap a la seva història i l'essencialisme ètnicista i nacionalista.

La imposició del treball jueu

Les primeres colònies sionistes es basaven en l'explotació del treball palestí i eren totalment dependents de les ajudes que arribaven d'Europa. Les explotacions agràries, les treballaven palestins que, en moltes ocasions, havien perdut les terres a mans dels colons jueus. En d'altres ocasions, els capitalistes jueus no dubtaven a explotar també

el treball dels immigrants jueus amb menys recursos. A principis de segle xx, es va produir un canvi important en el model colonial sionista.¹⁷ L'augment dels immigrants i la defensa del treball només per a jueus va permetre d'avançar en la construcció de la societat ètnicament pura i, a més, eliminava la competència en el mercat de treball d'una mà d'obra més barata. El xoc entre el model colonial de plantació amb explotació del treball indígena i el model de colonització blanca amb substitució de la població era inevitable:

«Les plantacions colonialistes han estat capaces de contractar treballadors jueus per només una part de l'any. A mesura que la demanda de treballadors temporals augmentà, fou impossible evidentment de trobar suficient mà d'obra jueva, de manera que es va haver de contractar treballadors àrabs de les poblacions veïnes. Conseqüentment, en moltes colònies més àrabs que jueus han estat contractats, una situació del tot inadmissible».¹⁸

L'enfrontament entre els dos models colonials es va resoldre a favor de la colonització blanca i la neteja ètnica defensades per l'esquerra sionista, gràcies a la força que aquesta tenia en les organitzacions sionistes. Fou possible també mercès al pacte del capital jueu amb el moviment sionista, ja que aquest, amb les ajudes de la diàspora i la cooperació de les autoritats britàniques, garantia els beneficis i compensava les pèrdues per no utilitzar la mà d'obra palestina més barata. Els fons sionistes s'utilitzaven per compensar els empresaris per la diferència salarial entre la mà d'obra palestina i els salaris que exigien els immigrants jueus.¹⁹ I quan el pacte fallava, es recorria als piquets i si calia a la violència.

La defensa del treball jueu venia de lluny i estava lligada a la neteja ètnica. El Fons Nacional Jueu s'encarregava des de 1901 de la compra de terrenys que es cedien als colons sionistes, sempre amb la condició obligatòria d'utilitzar només treball jueu i que només podrien ser habitades per població de religió jueva. Les compres de terra es dirigien cap a grans propietats de latifundistes i sempre amb l'exigència que abans havien de quedar netes de camperols palestins. L'objectiu sionista no era només l'adquisició de terra de qualitat per a l'explotació agrària, també buscava la continuïtat territorial entre les colònies per crear grans espais lliures de població palestina. L'objectiu polític de la creació d'un estat per a la població jueva implicava que la població originària d'aquest territori havia de ser desarrelada. El territori havia de quedar net d'altres comunitats. Aquesta dinàmica ha guiat la colonització sionista des de principis del segle xx fins avui, i va tenir la seva màxima expressió durant la guerra fundacional d'Israel, amb l'expulsió

de més de 800.000 palestins de les seves terres i cases, la seva urbanització en camps de refugiats i la seva conversió en un subproletariat que sobrevivia mercès a l'ajuda internacional i, a partir de 1967 i l'ocupació israeliana de tota Palestina, també de malvendre el seu treball a empresaris israelians.

La política del treball jueu i del territori net de palestins es va estendre a altres organitzacions sionistes i, després de la guerra de 1948 i de l'expulsió de la major part de la població palestina, també a les terres confiscades per l'estat d'Israel. La neteja ètnica perdura a l'actualitat, ja que més del 80% del territori d'Israel està prohibit a qualsevol persona no jueva. Les normes del Fons Nacional Jueu i de l'Estat impedeixen que els ciutadans palestins d'Israel fixin la seva residència o cultivin la major part del sòl israelià. De forma totalment incomprensible, la comunitat internacional no considera que això sigui una política d'*apartheid* i accepta per als palestins el que seria inacceptable per a qualsevol altre poble. Afortunadament, a Europa s'ha aconseguit desterrar situacions similars que havien tingut com a víctimes principals els ciutadans de religió jueva. No obstant això, els israelians ara no dubten a dur a terme les mateixes polítiques que els van convertir en perseguits.

La institució que més va defensar el treball jueu i la separació de la població palestina fou la Confederació General dels Treballadors Hebreus a Palestina, el Histadrut. Aquest sindicat, fundat el 1920, aviat es va convertir en la principal institució sionista a Palestina. Igual que els partits d'esquerra sionistes, primer de tot era nacionalista i no defensava els interessos de classe sinó principalment els del projecte sionista i després els de grup dins la societat jueva, i sempre en competència amb els palestins. El Histadrut controlava la societat jueva en

Exèrcit israelià controlant la identitat de la població palestina. Foto: Matt Robson.

tots els àmbits, des de l'economia fins a l'educació i la seguretat. Controlava també la prioritat jueva a la producció i a la distribució, amb el boicot al treball i als productes àrabs. Entre els sionistes hi havia un consens general en la necessitat de separar les dues societats i protegir l'economia jueva. I quan algun empresari jueu, que no era sionista o es basava en criteris de rendibilitat econòmica, contractava palestins o comprava i venia productes àrabs s'enfrontava a l'acció dels piquets sionistes.

Aquesta capacitat política de les organitzacions sionistes per mantenir i controlar la separació de la societat jueva a Palestina permet explicar les diferències salarials i de renda entre els treballadors palestins i jueus en una economia que sobre el paper era unitària a tota Palestina. Els sionistes i l'autoritat britànica havien construït una sèrie de fronteres econòmiques, socials i polítiques que separaven jueus i palestins, i impermeabilitzaven la societat jueva en tots aquells àmbits en els quals necessitava protecció per afavorir el seu desenvolupament.

El desenvolupament de l'economia colonial sionista

La separació de les dues societats també havia de fer més fàcil el desenvolupament de l'economia colonial jueva. Igual que en la majoria de nacions, el desenvolupament econòmic i la construcció del projecte polític estaven units, i es basaven en el proteccionisme. En el context colonial, el proteccionisme s'havia de limitar a la societat jueva i, al mateix temps, havia de mantenir obert l'accés als recursos del territori colonitzat, sobretot la terra, l'aigua i una població que podia comprar però no vendre. El Mandat britànic va oferir als sionistes l'oportunitat de construir una relació absolutament desigual amb una societat palestina que no podia posar cap barrera a la pressió sionista sobre els recursos i l'economia. Així, ja des de l'inici, la relació entre la societat jueva i la palestina va adoptar totes les característiques estructurals d'un sistema centre-perifèria, cosa que va permetre i va impulsar el desenvolupament de l'economia jueva i es va convertir en un obstacle insalvable per a l'economia palestina

«(4) L'estructura ocupacional de la població jueva és similar a aquella de països industrialitzats, mentre que l'àrab es correspon aproximadament al tipus de subsistència pròpia de les societats agrícoles. (25) Tot i

que la població total a Palestina no arriba als dos milions de persones, la seva vida econòmica presenta el complex fenomen d'estructurar-se en distintes economies, una jueva i una altra d'àrab –ambdues involucrades i tanmateix en models separats. A part de certes àrees del territori amb població predominantment jueva i d'altres d'àrab, aquesta “separació econòmica” de les dues comunitats no es correspon clarament amb cap divisió territorial»²⁰

La colonització, l'atracció del capital exterior i l'*apartheid* ètnic permeten entendre el sorgiment d'una economia moderna i desenvolupada al cor d'una regió sotmesa a l'imperialisme polític i econòmic. L'accés als recursos de Palestina i al capital que entrava a Palestina a través de les organitzacions sionistes permetien una capacitat d'inversió més que suficient per mantenir la força de treball jueva i per generar un focus de creixement a l'agricultura, la indústria i els serveis protegit pel consum del mercat tancat i subvencionat de la comunitat jueva.

El desenvolupament de l'economia sionista i israeliana s'explica per aquestes condicions colonials i de proteccionisme. La societat jueva i israeliana va tenir un accés quasi il·limitat als *inputs* de capital, mà d'obra, terra, aigua i recursos que necessitava per créixer. A més, el nacionalisme militant de bona part de la societat jueva immigrada va fer possible el proteccionisme selectiu que, en d'altres circumstàncies, hauria estat molt més difícil. A Palestina, el sionisme d'esquerres va imposar la política d'*apartheid*, el rebuig de la producció àrab i la protecció de l'economia jueva. L'accés als recursos palestins va afavorir el desenvolupament de l'economia israeliana en unes condicions molt similars a les de les potències colonials o a les de les colònies blanques a Amèrica del Nord, Austràlia, Sud-àfrica, etc.

D'altra banda, el control polític, econòmic i social de les organitzacions sionistes sobre la societat jueva a Palestina va permetre dirigir l'economia des d'una rèplica de sector públic i d'estat interventor. Els sionistes, amb el suport de Gran Bretanya, amb la colonització i amb el proteccionisme, van poder desenvolupar amb èxit una economia capitalista industrialitzada a partir del sector públic. Molt abans ho havia intentat Muhammad Alí a Egipte i, més tard, ho van fer Nasser també a Egipte, Nkrumah a Ghana i altres dirigents del Sud al reclamar que se'ls permetés construir un Nou Ordre Econòmic Internacional. Tots ells van fracassar perquè estaven situats al cantó equivocat de les relacions colonials i imperialistes. Els sionistes, al contrari, van tenir els avantatges del colonitzador sobre la població, la terra i els recursos colonitzats.

Conclusió: La guerra i la neteja ètnica

No era possible construir un estat comprant terres a Palestina.²¹ El 1947, quan l'Assemblea General de Nacions Unides va votar la partició de Palestina i la creació de dos estats, la població jueva posseïa poc més del 6% del territori, i a l'àrea atorgada als sionistes més del 50% de la població era palestina. El somni nacionalista jueu exigia que la població de l'estat d'Israel fos jueva, i l'aspiració era a tota Palestina. L'única forma d'aconseguir-ho era la guerra, la conquesta del territori i l'expulsió de la població. La guerra de 1948 fou la Catàstrofe per als àrabs, la Nakba. Tan sols el 15% de la població palestina del territori conquerit pels israelians va aconseguir de quedar-se a les seves cases i terres. La resta, els 800.000 expulsats i refugiats de 1948 que avui són més de 4 milions, encara tenen la clau d'unes cases que foren enderrocades per l'exèrcit israelià per tal d'impedir que poguessin tornar. El retorn continua sent la clau del conflicte, perquè els drets humans d'aquells refugiats posen de manifest l'essència colonial d'Israel i el pecat fundacional de la neteja ètnica. És per aquesta raó que els palestins exigeixen un pronunciament clar d'Israel sobre el seu dret al retorn, és una qüestió de justícia històrica i també una forma de recordar al mateix món que ha fet una guerra contra la neteja ètnica a Kosovo que ells, després de més de cinquanta anys, continuen sent refugiats i continuen sotmesos a un procés colonial.

FERRAN IZQUIERDO BRICHS
Professor de Relacions Internacionals a la Universitat Autònoma de Barcelona

Notes

1. Vegeu l'article de Laia Colomer en aquesta mateixa revista. Sobre les conseqüències de l'ocupació per a la població palestina hi ha nombrosos estudis i informes. Per exemple, recomanem: World Bank (1995): *Developing the Occupied Territories*, vol. I-VI; World Bank (març de 2002): *Fifteen Months – Intifada, Closures and Palestinian Economic Crisis: An Assessment*, a The

World Bank Group: <<http://Inweb18.worldbank.org/mna/mena.nsf/Countries/West+Bank/>>; i la publicació periòdica del World Bank *West Bank and Gaza Update. A Quarterly Publication of the West Bank and Gaza Office*, a The World Bank Group: <<http://www.world-bank.org/mna/>>; Office of the United Nations Special Co-ordinator (2001): «The Impact on the Palestinian Economy of Confrontations. Mobility Restrictions and Border Closures, 1 October 2000 31 January 2001», UNESCO.

2. Sobre aquest debat a Israel, vegeu: IZQUIERDO, Ferran, «Israel: la división ante la paz», a *Afers Internacionals*, n. 48, 1999.
3. Sobre aquesta imatge de camp de concentració dins d'un altre camp de presoners, vegeu: IZQUIERDO, Ferran, «El cor de la neteja ètnica. Relat d'un viatge a Cisjordània i la Franja de Gaza» a *Diari de la Pau*, n. 10 (setmana del 4 al 10 d'abril de 2003) <<http://www.xarxabcn.net/foradequadre/relat10.htm>>.
4. PERLE, Richard; COLBERT, James; FAIRBANKS, Charles Jr.; FEITH, Douglas; LOEWENBERG, Robert; WURMSER, David i WURMSER, Meyrav (1996): «A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm» <<http://www.israeleconomy.org/strat1.htm>>
5. Una crítica al discurs de la «generositat» feta des del mateix Israel es pot trobar a: BEKAR, SHIKO & WARSCHAWSKI, Michael (novembre de 2005) «The Israeli Text and Context of the Geneva Accord», a *MERIP* <<http://www.merip.org/mero/mero112403.html>>. Una crítica palestina dels acords de Ginebra es pot llegir a: BISHARA, Marwan (diumenge, 30 de novembre de 2005) «El gran dilema de los palestinos», *revista de La Vanguardia*, p. 6-7.
6. LAQUEUR, Walter (1994 [1971]): *Histoire du sionisme*, vol. I i II. París: Gallimard, p. 22.
7. WEINSTOCK, Nathan (1969): *Le sionisme contre Israel*. París: Maspero, p. 25, 146.
8. STERNHELL, Z. (maig de 1998): «Révolution laïque pour le sionisme», a *Le Monde Diplomatique*.
9. HERZL, Theodor (1896): «Der Judenstaat» (*The Jewish State*, edició publicada el 1946 per l'American Zionist Emergency Council) a <<http://www.geocities.com/Vienna/6640/zion/judenstaadt.html>>. En el text de Herzl es pot veure que ell era conscient de la coincidència d'interessos entre els antisemites i els sionistes, al cap i a la fi aquests col·laboraven a netejar les societats d'origen de persones de religió jueva. També es pot apreciar en el text que l'opció de Palestina encara no era definitiva. De fet, no ho seria fins el VII Congrés Sionista, quan es va rebutjar l'oferta britànica de colonitzar regions d'Uganda perquè els sionistes de l'est d'Europa defensaven la colonització de Palestina. D'altra banda, Londres també s'enfrontava als colons blancs d'Uganda que temien perdre la seva posició a causa d'una immigració massiva jueva. Anteriorment, el moviment sionista ja havia desestimat d'establir-se a Argentina, i la falta d'ai-

Enata, Jerusalem Est. Foto: Mushir Abdelrahman.

- gua va obligar a renunciar al Sinaí egipci, llavors sota control colonial britànic.
10. Citat a LAQUEUR (1971) op. cit., p. 84-85, segons cita d'Arthur HERTZBERG (1959): *The Zionist Idea*, New York., p. 121.
 11. L'èxit del sionisme anava unit a les mateixes bases ideològiques que provocaven l'antisemitisme, sense voler veure que l'organització política sobre una base identitària i la lluita pel poder per la Nació, conduïen inevitablement a l'enfrontament amb un «altre». A Europa els jueus eren uns dels «altres». A Palestina, el sionisme i el procés de neteja ètnica van convertir els palestins en els «altres». És per aquesta raó que a Europa es parlava de la «qüestió jueva» i a Palestina de la «qüestió àrab», quan en realitat es tracta de les qüestions de l'antisemitisme i del sionisme.
 12. HERZL, Theodor (1896) «Der Judenstaat» (*The Jewish State*, edició publicada el 1946 per l'American Zionist Emergency Council) a <<http://www.geocities.com/Vienna/6640/zion/judenstaadt.html>>.
 13. Aquesta voluntat d'amagar la realitat palestina es repetiria més tard a la Resolució 242 del Consell de Seguretat de Nacions Unides (S/Res/242 (1967), en la qual els palestins es veien reduïts a ser un «problema de refugiats».
 14. League of Nations (12 August 1922) (C. 529. M. 314. 1922. VI.) Communiqué au Conseil et aux Membres de la Société, Genève, le 12 août 1922. SOCIÉTÉ DES NATIONS. MANDAT POUR LA PALESTINE / LEAGUE OF NATIONS. MANDATE FOR PALESTINE.
 15. 1. Pregunta - Quan, i de quina manera, l'Agència Jueva ha estat reconeguda oficialment? Resposta—Un comitè designat per l'Organització Mundial Sionista s'ha establert a Palestina i ha estat reconegut oficialment com un òrgan consultiu per donar consell i cooperar amb el Govern en tots els afers relacionats amb l'establiment d'un Llar Nacional jueva a Palestina / 2. Pregunta—Aquesta Agència ha fet recomanacions a l'Administració al llarg de l'any passat? En cas afirmatiu, en quina forma i en relació a què? Resposta—Un membre del Comitè atén setmanalment reunions amb el Govern sobre temes de l'administració local (Lliga de les Nacions, 31 desembre 1923) Informe del Govern de Sa Majestat Britànica sobre l'Administració Palestina, 1923). «L'Executiu Sionista Palestí a través dels seus estrets contactes amb la patronal industrial jueva, mitjançant la seva informació estadística sobre l'activitat comercial i recerca agrícola i la seva direcció sobre organitzacions educatives jueves, està capacitada així com proveeix suport qualitatiu al Govern de Palestina en tots aquells aspectes relacionats directament amb la riquesa de la població jueva (Lliga de les Nacions, 31 desembre 1924)) Informe del Govern de Sa Majestat Britànica sobre l'Administració sota el Mandat de Palestina i Transjordània l'any 1924).
 16. Aquesta selecció basada en paràmetres ideològics seria molt més greu en el futur, sobretot durant el procés de l'extermini nazi, quan les negociacions entre organitzacions sionistes i les autoritats alemanyes van obligar a escollir contingents de jueus que se salvarien de l'holocaust. Podem trobar-ne exemples a les paraules de Rena Molho, sefardí de Tessalònica, que recordava que en els intercanvis de presoners de la Segona Guerra Mundial els sionistes descartaven els jueus de Tessalònica perquè no volien anar a Palestina ja que consideraven que «el sionisme és nacionalisme, i el judaisme és anterior al nacionalisme» (Plàcid Garcia-Planas [19.01.2005] «El último latido de Salonik», *Magazine La Vanguardia*, p. 63), o en el col·laboracionisme amb els nazis del responsable de l'organització sionista a Hongria, que va facilitar el trànsit dels jueus hongaresos als camps d'extermini a canvi de la salvació d'un grup de sionistes (sobre l'escàndol Kastner i el col·laboracionisme sionista a Hongria es pot consultar el llibre d'Akiva ORR (1994) *Israel: Politics, Myths and Identity Crises*. London, Boulder, Colorado: Pluto Press, p. 81-118). WEINSTOCK (1969) op. cit., p. 144-145) menciona el cas del sionista alemany Kurt Blumensfeld, el qual durant la república de Weimar negava el dret del ministre jueu Rathenau a representar els assumptes d'un altre poble, i menciona també el temor de Ben Gurion al fet que l'emigració jueva a Occident desviés l'ajuda que rebien els sionistes cap als refugiats del nazisme. Un cop més es pot apreciar com els objectius del nacionalistes jueus podien coincidir amb els dels antisemites i que la meta essencial dels sionistes no era la protecció dels europeus de religió jueva perseguits pel racisme, sinó la construcció d'un projecte polític nacionalista de base ètnica a Palestina.
 17. Sobre els models colonials del sionisme, vegeu: SHAFIR, G. «Zionism and Colonialism. A comparative approach», a PAPPÉ, Ilan (2002): *The Israel/Palestine question*, Londres: Routledge, p. 81-96.
 18. Dr. Arthur RUPPIN (February 27, 1908) «The Picture in 1907. Address to the Jewish Colonization Society of Vienna».
 19. El 1936, el salari mitjà d'un camperol palestí era de 7 lliures, mentre que el d'un jueu era de 54 lliures [WEINSTOCK (1969: 164)]. «Existeixen remarcables diferències entre els salaris que es paguen als treballadors àrabs i als jueus en tasques similars, en termes d'inversió, productivitat i costos laborals que s'expliquen només per la manca de competència directe entre ambdós grups» UNSCOP *Report on the question of Palestine* UNITED NATIONS General Assembly (A/564 31 August 1947).
 20. UNSCOP *Report on the question of Palestine* UNITED NATIONS General Assembly (A/564 31 August 1947).
 21. Sobre el moviment sionista i l'expulsió de la població palestina, vegeu: IZQUIERDO, F. «El movimiento sionista ante la partición de Palestina», a *Scripta Nova. Revista electrónica de geografía y ciencias sociales*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 1 de juliol de 2003, vol. VII, n. 144, a <<http://www.ub.es/geocrit/sn/sn-144.htm>>.

